

**Програма
розвитку кафедри філософії та методології науки
філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
на 2017-2021 рр.**

1. Вступ

Кафедру філософії та методології науки створено у 1962 р. як загально-університетську кафедру філософії природничих факультетів. Згодом кафедра увійшла до структури філософського факультету. У травні 1992 р. кафедра отримала сучасну назву «Кафедра філософії та методології науки».

Першим завідувачем кафедри (1962-1964) був професор О.В.Шугайлін, У 1964-1987рр. кафедру очолювала професор Н.Т.Костюк, академік АН вищої школи України, заслужений працівник культури України, перша жінка – доктор філософських наук в Україні Разом з колективом кафедри професор Н.Т.Костюк розробляла проблеми філософії та методології науки, філософії природничих наук. Під керівництвом професора Н.Т.Костюк 1980 року був заснований і видавався часопис «Філософські проблеми сучасного природознавства».

У 1987-1997 рр. кафедру очолювала професор Т.Д.Пікашова. У 1992-1995 рр. викладачі кафедри працювали в межах міжнародної наукової програми «Трансформація гуманітарної освіти в Україні» (професор Т.Д.Пікашова, доценти Л.О.Шашкова, Ю.В.Джулай, В.Л.Чуйко, В.А.Бугров, А.І.Пипич).

Серед професорсько-викладацького складу кафедри в різні роки були такі видатні науковці, як професори В.С.Луцай, О.І.Кедровський, Л.А.Соловей, О.І.Яценко, П.С.Дишлевий, доцент В.Ф.Шевцов.

Сьогодні кафедру очолює професор І.С.Добронравова (з 1997р.), яка досліджує філософію та методологію науки (фізики та синергетики), започаткувавши вивчення філософських та методологічних засад синергетики як одного з визначальних напрямів постнекласичної науки, що постає в процесі сучасної глобальної наукової революції. Вона є авторкою індивідуальної монографії «Синергетика: становление нелинейного мышления» та розділів у багатьох колективних монографіях, виданих в Україні та за її межами. Також нею опубліковано понад 100 статей в українських та зарубіжних наукових часописах. З 2002 року І.С.Добронравова є президентом Українського синергетичного товариства – національної громадської організації, яка об'єднує науковців та викладачів вищої школи, зацікавлених у вирішенні проблем розвитку людства й модернізації українського суспільства на засадах синергетичної парадигми самоорганізації – нової методології пізнання й практики. Наукове співробітництво здійснювалось нею в рамках міжнародних проектів: проект ІНТАС «Людина в складному світі» (2001-2003); російсько-українські проекти «Постнекласичні методології: історія, сучасність, перспективи» (2005-2007); «Філософсько-методологічні засади сучасного наукового дослідження», (2005-2008); «Постнекласичні практики у мінливому світі» (2008-2010). З 2011 року Українське синергетичне товариство, в якому беруть участь і деякі викладачі кафедри, і аспіранти та докторанти професора Добронравової, є колективним членом Міжнародного центру системних

досліджень імені Людвіга фон Берталанфі, а в 2014 році товариство виступило співорганізатором Міжнародної наукової конференції з системних досліджень EMCSR-2014: "Civilisation at the Crossroads: Response and Responsibility of the Systems Sciences" В 2017 році І.С.Добронравою було видано збірку наукових праць «Практична філософія науки» – Суми: Університетська книга, 2017. І.С.Добронравова нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня (2009).

Провідні співробітники кафедри вели і ведуть плідну роботу з підготовки кадрів вищої кваліфікації. Загалом на кафедрі підготовлено 26 докторів і 73 кандидатів філософських наук. Важливо, що всі професори, доценти й асистенти, які нині працюють на кафедрі, навчались в аспірантурі та докторантурі філософського факультету.

Викладачами кафедри підготовлені такі навчальні видання: «Від витоків до середини XIX століття: короткий довідник з історії філософії» / за ред. Т.Пікашової та В. Чуйка. – К., 1997; Пікашова Т.Д., Шашкова Л.О. «Основи історії науки і техніки. Навчальний посібник». – К., 1997.; Сидоренко Л.І. «Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси». – К., 2002; Охріменко О.Г. «Фундаментальні філософські проблеми». — К., 2002; «Історія філософії. Словник». – К., 2005. – 1200 с. (Руденко О.В.); «Новітня західна філософія науки» / І.С.Добронравова, Т.М.Білоус, О.В.Комар. – К., 2008; «Філософія та методологія науки: підручник» / І.С.Добронравова, Л.І.Сидоренко. — К., 2008; «Новітня філософія науки / І.С.Добронравова, Т.М.Білоус, О.В.Комар». – К., 2009, «Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей». В 2-х томах / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К., 2010; «Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посібник» / за ред. А.Є.Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010; «Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів» / кол. авторів; за ред. Л.В.Губерського. – Харків: Фоліо, 2013. В 2017 році прийнято до друку навчальний посібник «Методологія та організація наукових досліджень» (під редакцією проф. І.С.Добронравої та доц. О.В.Руденко), вивішено на сайті кафедри електронний підручник «Філософія науки та інновацій» для аспірантів університету.

За підсумками науково-дослідницької роботи викладачами кафедри опубліковано багато наукових праць. Це наукові статті, що виходили друком в університетських, республіканських і міжнародних виданнях близького і далекого зарубіжжя. Професори кафедри у своєму науковому здобутку мають наступні відомі за межами України монографії: Добронравова І.С. «Синергетика: становлення нелінійного мышлення». – К., 1990; Сидоренко Л.І. «Філософський аналіз розвитку и перспектив біотехнічних досліджень». – К., 1987; Чуйко В.Л. «Рефлексія основоположень методології філософії науки». – К., 2000; Чуйко В.Л. «Когнітивізм як об'єкт когнітології». – Ніжин, 2007. Професор І.С.Добронравова була головним редактором таких видань, як "Science of Self-Organisation and Self-Organisation of Science". – К., 2004; «Культурний контекст соціальної самоорганізації : зб. наук, праць». – К., 2006.

Викладачі та аспіранти і докторанти кафедри постійно беруть участь у наукових конференціях в Україні та за її межами, регулярно організується робота секції з філософії та методології науки на Днях науки філософського

факультету та разом з Українським синергетичним товариством в межах цих конференцій щорічно проводяться круглі столи з актуальних методологічних проблем сучасної науки, на яких виступають провідні українські та зарубіжні науковці.

На кафедрі розробляються такі наукові напрями:

- філософія і методологія природничих та гуманітарних наук:
 - біології – проф. Л.І.Сидоренко,
 - віртуалістики – к.ф.н. П.С.Богачевський,
 - географії – доц. Ю.В.Павлов,
 - геології – доц. А.А.Кравчук,
 - кібернетики – доц. О.В.Комар,
 - математики – проф. В.Л.Чуйко, доц. С.П.Летрущенко,
 - психології – доц. С.П. Петрущенко,
 - синергетики – проф. І.С.Добронравова,
 - фізики – проф. І.С.Добронравова,
 - філології – доц. О.В.Комар,
 - хімії – проф. В.Л.Чуйко, доц. О.В.Комар,
 - економіки – доц. Т.М. Білоус;
- філософські засади постнекласичної науки (проф. .. І.С.Добронравова, проф. Л.І.Сидоренко, доц. Т.М. Білоус, к.ф.н. П.С.Богачевський, к.ф.н. Я.М. Чайка);
- етика науки та біоетика (проф. Л.І.Сидоренко);
- новітня західна філософія науки (проф. .. І.С.Добронравова, доц. Т.М. Білоус, доц. О.В.Комар);
- методологія та організація наукових досліджень (проф. І.С.Добронравова, доц. О.В.Руденко, к.ф.н. Я.М.Чайка);
- теорія наукового пізнання (проф.В.Л.Чуйко, доц.О.В.Руденко))
- історія філософії науки (доц.О.В.Руденко),
- філософія техніки (проф. В.Л.Чуйко, доц. А.І.Пипич)
- філософські аспекти полеміки науки та релігії (Савінська І.В.)

На кафедрі працюють наукові школи: професора І.С.Добронравової «Практична філософія постнекласичної науки»; професора В.Л.Чуйка «Аналіз основоположень методологічних систем»; професора Л.І. Сидоренко «Філософія біології та фізики живого».

Кафедра філософії та методології науки здійснює освітню діяльність на всіх рівнях вищої освіти – бакалавр, магістр, доктор філософії згідно ліцензії для провадження діяльності з надання освітніх послуг у сфері вищої освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Викладачі кафедри читають навчальні курси «Філософія» для студентів всіх природничих факультетів рівня «бакалавр», «Методологія та організація наукової діяльності для студентів рівня «магістр» всіх факультетах університету, «Філософія науки та інновацій» для аспірантів природничих спеціальностей. Крім того, для студентів рівня «бакалавр» філософського факультету читається курс «Філософія та методологія науки», а рівня «магістр» курси «Методика викла-

дання філософії у вищій школі», «Новітня філософія науки». Також за замовленням різних факультетів викладачі кафедри, які спеціалізуються на вивченні філософських проблем різних наук, читають спеціальні курси для магістрантів цих факультетів про філософські та методологічні засади відповідних наукових дисциплін.

2. Пріоритетні завдання кафедри

Завдання кафедри зумовлені основними положеннями *Програми розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2012-2020 роки*.

Пріоритетними завданнями стратегічного розвитку кафедри філософії та методології науки мають бути:

- 1) удосконалення навчально-методичної та науково-дослідної роботи на основі впровадження інтенсивних особистісно-орієнтованих технологій і методів;
- 2) нерозривне поєднання процесу навчання і науково-дослідної роботи, впровадження наукових досліджень у навчальний процес;
- 3) досягнення і підтримка світового рівня якості освіти і наукових досліджень;
- 4) забезпечення методологічної підготовки професіоналів у різних галузях науки, здатних вирішувати сучасні завдання економічного та науково-технічного розвитку держави;
- 5) сприяння формуванню наукового потенціалу України шляхом розробки та викладання філософських засад сучасної науки;
- 6) підтримання конкурентного статусу кафедри в підготовці компетентних і конкурентоспроможних фахівців з філософії науки на національному ринку освітніх послуг;
- 7) піднесення авторитету Київського університету імені Тараса Шевченка та філософського факультету у міжнародному освітньо-науковому просторі за рахунок розвитку міжвузівських і міжнародних освітніх і наукових зв'язків, визнання освітніх програм з боку міжнародних організацій, публікації результатів наукової діяльності у рейтингових фахових наукових виданнях;
- 8) встановлення зворотного зв'язку з метою коригування освітнього процесу та фінансової підтримки з боку випускників.

3. Навчально-методична робота

Програма розвитку навчально-методичної діяльності на кафедрі передбачатиме:

- оновлення та розробку власних освітніх програм підготовки фахівців рівнів бакалавр, магістр та доктор філософії з урахуванням сучасних міжнародних тенденцій та стандартів формування компетентностей у галузі філософії та методології науки, новітніх досягнень у відповідних розділах науки і техніки;

- підвищення якості викладання дисциплін, закріплених за кафедрою, шляхом упровадження сучасних форм і методів організації навчального

процесу, новітніх навчальних технологій, зокрема комп'ютерних та особистісно-орієнтованих; оптимізація структури зазначених дисциплін у розрізі співвідношення теоретичної та практичної складової; запровадження викладання окремих курсів англійською мовою;

- удосконалення засобів діагностики якості результатів навчання студентів;

- удосконалення навчально-методичного забезпечення курсів, зокрема розробка та оновлення навчальних та робочих програм дисциплін, підготовка нових підручників, навчальних посібників, методичних розробок для практичних занять;

- залучення до освітнього процесу провідних вітчизняних та зарубіжних науковців.

4. Наукова робота та міжнародні зв'язки

У зазначеному напрямку завдання кафедри зумовлені основними положеннями *Програми розвитку науково-інноваційної діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка на період до 2020 року*.

У науковій роботі кафедра враховує пріоритетні напрямки розвитку наукових досліджень в Україні, рішення Президії НАН України щодо розвитку досліджень у галузі філософії, зокрема філософії та методології сучасної науки. Пріоритетними завданнями в науковій роботі кафедри є:

- активізація роботи щодо публікацій результатів наукових досліджень співробітників кафедри у високорейтингових фахових вітчизняних та зарубіжних виданнях, які включено до наукометричних баз Scopus або Web of Science;

- зростання рейтингу та індексу цитування викладачів кафедри;

- активізація участі співробітників кафедри у міжнародних фахових наукових конференціях та семінарах;

- участь у редколегіях фахових видань;

- забезпечення роботи постійно діючого наукового семінару з актуальних проблем філософії науки;

- забезпечення реалізації програм докторів філософії, підвищення ефективності аспірантури та докторантури;

- активізація участі в конкурсах науково-дослідних проектів МОН, а також у конкурсах міжнародних проектів різного рівня;

- забезпечення науково-дослідного співробітництва з міжнародними академічними партнерами, пошук нових закордонних партнерів з метою проведення спільних наукових досліджень;

- розвиток міжнародного наукового обміну шляхом: 1) стажування науково-педагогічних і наукових працівників, докторантів, аспірантів та студентів у провідних закордонних навчально-наукових центрах; 2) запрошення провідних зарубіжних учених для виступів та читання лекцій з перспективних і проблемних напрямів науки; 3) участі науково-педагогічних працівників Університету в міжнародних наукових конференціях поза межами України; 4) залучення студентів та молодих науковців до програм академічної мобільності.

- підготовка та видання індивідуальних та колективних монографій.

5. Робота зі студентами та учнівською молоддю

Планується:

- активізувати підготовку студентами наукових публікацій та доповідей на наукових конференціях;
- сприяти участі студентів у програмах академічної мобільності як в Україні та поза її межами;
- проводити профорієнтаційну роботу серед школярів, брати участь у факультетських заходах, спрямованих на залучення абітурієнтів та популяризації навчання на факультетах університету.

6. Робота з кадрами

У своїй кадровій роботі кафедра керуватиметься концепцією кадрової політики в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Результатом цієї роботи має стати:

- підвищення рівня науково-освітнього потенціалу кафедри за рахунок стажування її співробітників у провідних вітчизняних та закордонних наукових та навчальних центрах;
- підвищення викладачами кафедри своєї кваліфікації відповідно до вимог щодо її періодичності та ефективності, посилення контролю за її результатами і наслідками;
- регулярне заслуховування звітів викладачів кафедри про виконання індивідуальних планів роботи, виконання зобов'язань, передбачених контрактами;
- взаємовідвідування лекцій, їх аналіз та обговорення на засіданнях кафедри.

Програму розвитку кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка підготувала доктор філософських наук, професор Добронравова Ірина Серафимівна.

Обговорено та прийнято за основу ухвалою кафедри філософії та методології науки (витяг із протоколу засідання кафедри № 2 від 8 вересня 2017 р.)